

ANTROJI DALIS

D R A U G A S

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1989 m. rugsėjo mėn. 23 d. / September 23, 1989

Nr. 186(33)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Lietuviai PEN kongrese

Rugsėjo 23 dieną Toronto mieste, Kanadoje, prasideda 54-asis Tarptautinio PEN klubo kongresas, kuriame dalyvauja ir septyni šimet įsteigto Lietuvių PEN centro nariai. Naujame PEN centrų ir pirmininkų sąraše randame Romualdo Lankausko pavardę ir adresą; nors naujasis rusų PEN centras pavadintas „sovietiniu“, prie lietuviškojo tokios etiketės nepridėta.

Lietuvių PEN centro pirmininkas rašytojas Romualdas Lankauskas

Suvažiavimo išvakarėse buvo išleistas PEN Kalinamų rašytojų komiteto pranešimas, kuriame informuojama, kad nuo praėjusio pranešimo, pasirodžiusio prieš pusmetį, buvo paleisti 78 kalinami rašytojai, bet 127 atsidūrė už grotų. Padėtis pablogėjo ypač dėl įvykių Kinijoje, rašo komiteto pirmininkas, švedas Thomas von Vegesack. Komitetui žinomos 36 suareštuotų rašytojų ir žurnalistų pavardės; bent du žurnalistai buvo užmušti birželio 3-4 naktį. Kinijos valdžios organai iki šiol atsisakė pranešti, kur suimtieji laikomi ir kokia jų padėtis.

Pranešimas atkreipia dėmesį į ypatingą padėtį Rumunijoje, kur vyriausybė be atvangos persekioja ir tildo rašytojus, bet neuždaro jų į kalėjimus, norėdama išvengti užsienio kritikos. Čekoslovakijos valdžiai viešojoje opinijoje mažiau rūpi — nors buvo leista atkurti čekų PEN centrą, tebekalinami trys rašytojai ir žurnalistai, kiti trys laukia teismo, tebepersekuojamas pasaulinio garso dramaturgas Vaclav Havel. Pranešimas išvardija aštuonis Sovietų Sąjungoje iš kalėjimo paleistus rašytojus, bet nurodo, kad kiti aštuoni tebėra nelaisvėje. Ypač daug rašytojų kalinama Turkijoje, Šiaurės Vietname ir Kuboje.

Kongreso dienotvarkėje — jau dešimt iki šiol įteiktų rezoliucijų projektų. PEN tarptautinis sekretorius, prancūzas Andre Blokh, pasiūlė dvi rekomendacijas. Vienoje, „Tolerancijos ir fanatiškumo“ klausimu, smerkiami grasinimai romanisto Salman Rushdie gyvybei, reiškiamas solidarumas su visais pavojun patekusiais rašytojais, kreipiamas ypatingas dėmesys į rašytojų padėtį Islamo pasaulyje. Kita rekomendacija sveikina santykių pagerėjimą tarp dviejų „geležinės uždangos“ ilgai atskirtų Europos dalių, kultūrų bei rašytojų. Tarptautinio sekretoriaus nuomone, šioje naujoje padėtyje ypač svarbus vaidmuo tenka PEN klubui ir Austrijai. Todėl jis siūlo, kad austrų PEN centras ateinančiais mėtais suruoštų ypatingą Rytų ir Vakarų Europos rašytojų bei intelektualų konferenciją, kurioje būtų aptartos gaudesnio bendravimo galimybės, knygų leidimo planai ir panašūs dalykai. Ši rekomendacija itin svarbi lietuviams, latviams ir estams — jau dabar reikia pradėti rūpintis, kad Baltijos valstybėms tokioje konferencijoje būtų tinkamai atstovaujama.

Kiti rezoliucijų projektai protestuoja prieš rašytojų persekiojimą Kinijoje, Maroke, Bulgarijoje, Pietų Afrikoje bei Izraelyje. Amerikiečių PEN centras pasisako prieš lankytojų JAV-ese varžymą ideologiniais pagrindais ir prieš JAV senato planus nutraukti valdžios paramą kontroversiniams meno kūriniams. Rezoliucijas Baltijos šalių kultūrų klausimais kongrese žada pasiūlyti ir lietuvių, latvių bei estų delegacijos. Pora lietuvių delegatų skaitys aktualius referatus.

Vėliausieji pranešimai apie PEN kongresą Kanadoje rodė, kad ten dar sustiprės totalitarizmo išgyvenusių Vidurio Europos kraštų PEN centrų šeima. Dalyvauš nepriklausomas lenkų PEN centras, bus atgaivinta nuo 1968 metų valdžios uždrausta čekų PEN organizacija. Bus svarstomi ir Slovakijos, vengrų rašytojų Čekoslovakijoje ir Ukrainos rašytojų prašymai patvirtinti jų steigiamus pasaulinės rašytojų sąjungos centrus.

Lietuvių PEN centro delegatų nekantriai laukia ir jų tautiečiai išivijoje. Svečiams planuojami net keturi literatūros vakarai, susitikimai su tautiečiais — Toronte, Montrealyje, Bostone ir New Yorke.

al.

Ižanginis žodis Bernardo Brazdžionio poezijos vakarui

1989 m. gegužės mėn. 31 d.

Kalnų parkas, Vilnius

KAZYS SAJA

Sakome, kad Lietuva — poetų kraštas. Mes mylim ir gerbiame savo tautos dainius. Partija ir vyriausybė Stalino epochos pa-pročiui suteikia jiems nusipelnusių veikėjų ir liaudies poetų vardus. Ne pro šalį mums būtų žvilgtelėti atgal — kokius rašytojus mes buvom įlaipinę į klasikų olimpą, kokie vardai mirgėjo chrestomatijose.

Ne vieną rašytoją, ne vieną poetą mes gerbėm ne iš meilės, o iš baimės. Vertinom ne tik jo talentą, bet ir jo vietą partijos ir vyriausybės tribūnoje. Jo privilegiją kartu su pavergejais skirstyti žmones į juodus ir baltus, į tuos, kurie lieka, ir į tuos, kuriuos vertėtų ištremti. Mums baimingai tylint, jie sėjo kvapą užgniaužiantį melą, triuškiną žmonių likimus, kūrė „didžiąjam vadui“ ir jo budeliams himnus.

Kalbu pirmiausia apie tuos, kurie 1940 metais begėdiškai išdavė savo Tėvynę, parvežė mums Stalino saulę, išmarginę Molotovo-Ribbentropo parašais. Gal kai kas vėliau ir praregėjo, išvydęs kraupų tautos genocidą, bet kolei kas mes esame girdėję tik apie Salomėjos Nėries sąžinės graužatį. Mums reiktų pareikalauti, kad būtų kuo greičiau išspausdinti jos dienoraščiai. Jie prašviesintų Poetės atminimą; nes dabar kai kuriose mokyklose mokinių ir mokytojų akyse Salomėjos Nėries politinis paklydimas užtemdo jos poetinį talentą.

Mes, deja, neįstengsime iš savo istorijos ištrinti rašytojų-ministrų, saugumo generolų ir šiaip kulto ar stagnacijos laikų valdiškų įstaigų mylėtojų. Kalti ir mes, nes — savo akimis mačiau — kaip karštai jiems plodavom, kaip išradingai juos liaupsinom įvairiausių jubiliejų progą...

Šiandien mes susirinkom į savo slėnį tarp gražių Vilniaus kalnelių savo akimis pamatyti, savo ausimis paklausyti, ką byloja mūsų laisvės šauklis Bernardas Brazdžionis. Kelis dešimtmečius gyvendamas toli nuo Lietuvos, poetas kaip retas kuris jai buvo artimas, ištikimas, reikalingas mums kaip druska, kaip oras. Savo poezijos posmais Bernardas Brazdžionis žadino mūsų blėstančią viltį, gaivino tikėjimą, kad mūsų laisvės troškimas nebus nuslopintas kalė-jimų požemiuose, nebus palaidotas Sibiro sniegynuose, nebus pragertas mūsų išniekintoj žemėj.

Į Vilniaus aerodromą šių metų gegužės 23 dieną atvykusį poetą Bernardą Brazdžionį rašytojai, jaunimas ir Sąjūdžio atstovai neša ant rankų. Kairėje — poeto žmona Aldona, dešiniau Brazdžionių dukraitė Dalytė.

Teisybė, kai kurie, sklidini baimės, buvom nusigrįžę nuo savojo Vaidilos. Apsimesdavom, kad jo nepažįstam, negirdim ar nenorim girdėti. Tačiau išliko ir tokių, kurie kaip malda kartoję posmus „Šaukiu aš tautą, GPU užguita...“ Pagaliau tam poeto šauksmui atsiliepdami, ši-

met mes rinkome savo deputatus. Šitame slėnyje išlydėjome juos nelengvam darbui į Maskvą. Sunki paskutinės pasaulio imperijos būklė... Brutalus raudonmarškinis Ivanas įkišo savo leteną į Eurazijos asotį, sugriebė pilną sauja riešutų ir nebeįstengia gražiai ištraukti rankos. Ūkis

apleistas, stogas prakiuręs, esti nėra ko, nes doro darbo dirbti nebėgi. Norėtų atgniaužti kumštį — nagai jaugo į delną...

Tačiau riešutas turi ne tik tvirtą kevalą, bet ir stebuklingą gemalo jėgą — tautos istorija, kalbą, savo pranašus, bylojančius mums apie laisvę, apie Teisybę...

Ir mūsų širdys kaip tie riešutai. Pažvelkit, mylimas Poete — štai kaip mes sudygom, sužaliavom, gražiom trispalvėm sužydėjom! Šiandien mes sveikinam Tave, gerbdami iš meilės, ne iš baimės. Bernardo Brazdžionio poezijos vakarą po lietingu Lietuvos dangum skelbiu atidaryta.

Susikaupimas prie Lietuvos klausimų Dainavoje

Lietuvių fronto bičiulių studijų savaitė

JUOZAS BAUŽYS

Michigano Dainava — lyg Lietuvos miniatiūra. Tokį įspūdį ji kiekvieną kartą sudaro mums, čia gyvenantiems ir ten reguliariai nuvažiuojantiems. Panašiai ji atrodo ir svečiams iš Lietuvos, kurie šią vasarą ten gausiai pirmą kartą dalyvavo įvairiose ateitininkų, mokytojų ir Lietuvių fronto bičiulių stovyklose. Ir iš tiesų Dainava yra turbūt pati idealiausia vieta suvažiuoti ir pabuvoti savoje organizacinėje šeimoje, susikaupti prie rūpimų klausimų ir kartu atsigavinti dvasia. Tad nebūtų netikslu Dainavoje rengiamas studijų savaitės ar savaitgalio tiesiog pavadinti mūsų tautinėmis rekolėkcijomis.

Tokia buvo ir šios vasaros JAV ir Kanados Lietuvių fronto bičiulių studijų ir poilsio savaitė, vykusiai rugpjūčio 13-20 dienomis, iš eilės jau 33-joji. Neabejotinai tai buvo viena iš geresniųjų LFB savaitų. Prie tokio jos pasisekimo bei vertinimo, žinoma, prisidėjo ir pati įvykių raida Lietuvoje, kuri šiuo metu mums visiems duoda impulso ir naujų temų. Lietuva ir su ja susiję klausimai, be išeities vyra-

visų paskaitų bei simpoziumų temose, neatslūgo nei prie pietų stalo, nei privačiuose pokalbiuose, bevaikščiojant takeliu palei Spygli.

„Lietuvoje atgimimas taip sparčiai žengia į priekį“, kalbėjo pakviestas atidaryti savaitę Saulius Galadauskas, „kad susimąstai, ar jojo dabartiniai vadovai jį kuria, ar jie tik bėga paskui tą atgimimą. Manau, kad jo šaknų pirmiausia reikia ieškoti jau Gedimino ir Vytauto Lje-tuvoje, knygnešių žygiuose,

nuostabiame Lietuvos valstybės dvidešimtmetyje, miško brolių kovose, jūsu, išblaškytų po visą srietą, nesvietiškame pasiaukojime, Sibiro tremtinių kančiose, disidentų pogrindyje ir Kalantos liepsnose...”

Kitą dieną tas pats Saulius Galadauskas skaitė paskaitą apie Lietuvos jaunimo įnašą į Sąjūdį. Jaunimas pavieniai ir per organizacijas Sąjūdyje reiškiasi ypačiai gausiai ir pasigėrėtina. O Sąjūdžio parama jaučiama ir atsikuriančioms jaunimo organizacijoms. Lietuvoje šaukiamasi dvasingumo, net pati partija apie jį šneka, bet antra vertus, kaip

tik labiausiai bijoma tokių organizacijų, kaip ateitininkų ir skautų, nes jose ir bus stengiamasi ugdyti gyvosios dvasios jaunuolius. Prelegentas idomiai apibūdino atsikūrusius ateitininkus, skautus, neolituanus, gėdiminačius, kudirkaičius, vytautaičius, o taip pat ir vis mažėjančias komjaunimo eiles.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios atgimimas

Kun. Ričardas Repšys, kiekvieną dieną aukojęs šv. mišias ir sakęs stovyklautojams religiniais ir lietuviškais temomis pamokslus, pirmadienį kalbėjo apie Lietuvos Bažnyčios padėtį ir (Nukelta į 3 psl.)

Vakaras Lietuvos gynėjams - partizanams paminėti per LFB studijų savaitę Dainavoje: kalba dailininkas Kestutis Balčikonis, dešinėje — jo kūrinys, batikos technika padaryta vėliava „Liepsnojančias vytis“. Nuotrauka Vytauto Mažello

Šiame numeryje:

PEN kongresas Toronte • Bernardas Brazdžionis Lietuvoje — Poezijos pavasaris • Lietuvių fronto bičiuliai svarsto šiuometinius Lietuvos klausimus • Darius Lapinskas apie „Dux Magnus“ Vilniuje (2) • Atsisveikinimas su a.a. Viktoru Petravičium • Antras kaimas pakeliui į Lietuvą • Molotovo-Ribbentropo paktas

Šaukė Lietuva, sulaukė...

Išpūdžiai iš operos „Dux Magnus“ pastatymo Vilniuje

DARIUS LAPINSKAS

(Tęsinys
iš praėjusio šeštadienio)

Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

„Gėlės ir tautinė juosta kompozitoriui Dariui Lapinskui po Dux Magnus premjeros Vilniaus Operos rūmuose.“

Scena iš Dux Magnus pastatymo Vilniuje — Vilniaus vyskupas (Bronius Kazėnas) vaidilūčių pagundos sukuryje.

„Saulėle motule, patekėk...“ dainuoja operos Dux Magnus solistai Vilniaus Operos rūmuose.

ant Katedros grindinio, parimuso ant tūkstantmečių, giliai i Lietuvos žemę įsikabinusių pamatų. Ilgus metus Sibire iškentėjęs kunigas dalija komunią. Ir žinai tada tikrai, kad ant šių pamatų tvirtai stovinti Lietuva bus amžinai gyva ir laisva. Po mišių nusivėda mus kunigas Jonas Kastytis (Katedros vikaras) parodyti po Katedra atrastus archeologinius turtus: senosios katedros pamatai, Barbaros Radvilaitės ir kitų didikų karstai, senojo fresko likučiai, na ir Perkūno garbinimo aukuras. Grįžę atgal į Katedrą, aplankome Šv. Kazimiero koplyčią — neseniai sugrąžintas šv. Kazimiero sidabrinis karstas, virš jo garsusis trirankis šv. Kazimiero paveikslas; užlipame ir į koplyčios balkoną, iš kur kunigaikščiai ir didikai klausydavo mišių. Vėliau turėjome privačią audienciją pas arkivyskupą Julijoną. Ir arkivyskupas, ir visi dvasininkai dalyvavo Dux Magnus spektakliuose, žavėjosi opera ir stebėjosi jos dramatišku žvilgsniu į ateitį — tapusia brangia dabartim. Gi kunigas Jonas Kastytis sužadintas kalbėjo: „Žinote, vienas sakiny operoje tai mane visai pribloškė. Kalbant apie švento Kazimiero palaikų grąžinimą į Katedrą, Lietuvos Dvasia reituoja — „Jo karstas nešamas kaip saulė“. Juk šv. Kazimiero grįžimui buvo parinkta puošni karieta, bet paskutiniu momentu nebuvo pristatyti žirgai, ir vyrai ant pečių nešė sunkų sidabrinį karstą „šviečiantį kaip saulė“. O kitas kunigas manęs užklauė: „Tai ką dabar ruošiatės vėl kurti? Skubėkite, skubėkite, jeigu vėl užtruks tik penkeri metai, kad kitos operos tematika taps realybe“.

„Rytojaus diena buvo surengtas man susitikimas su kompozitoriais, muzikologais ir žurnalistais Lietuvos kompozitorių namuose. Pasakojau aš apie savo gyvenimo kelią nuo vaikystės panemunės krantuose iki pat šio grįžimo į tėvynę, apie savo pradinius kūrybinius bandymus, ieškojimą savęs įvairių modernizmo vėjų siautime ir atradimą savęs ten, iš kur išėjau blaškytis po svetą — lietuvių liaudies kūrybos lobyno lopšyje. Labai domino visus mano atrasti stiprūs lietuvių liaudies dainų įtakos reiškiniai Stravinskio kūryboje, suformavę jo kūrybinį stilių. Buvo klausinėjama apie Naujosios Čikagos operos veiklą bei apamai apie mano kūrybinių įvairių pastatymus. Mano mielų kolegų buvo pasakyta daug nuoširdžių gražių žodžių: „Jūsų atvykimas suteikė mums didelę dvasinę stiprybę...“; „Antrasis pasaulinis karas išblėkė iš Lietuvos pačius kūrybingiausius žmones ir štai mes viena iš jų vėl turime savo tarpe...“ Po kelių valandų mielo pabendraimo vyko aplankyti Trakų pilies. Gražiai atstatyta pilis, vidus turtingas savo istoriniais puošmenimis, tik aš pasigedau vieno daikto: „vilnis gena vilnį ir bokšto akmuo paplautos nuvirsta žemyn“. Mat būta labai ramios saulėtos dienos ir nei bangelės ant ežero vandens paviršiaus.

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

„Ivairiomis progomis aš buvau vis klausiamas apie Lietuvos kompozitorių kūrybą: kurie kompozitoriai man daugiausia patinka ir t.t. Nesu užtenkamai susipažinęs aš nė su vieno kompozitoriaus kūryba, tad nemačiau, kad būtų tikslu apie tai ar kalbėti, ar rašyti. Bet aš esu girdėjęs jų plokštelių, vartęs vieną kitą partitūrą, ir norėčiau apie tai trumpai pasidalyti mintimis. Labai man įstrigo į mintį vienos muzikologės pasakymas: „Ilgus metus mes nenorėjome matyti, kas vyksta aplink mus, tada pasikovoje knygų puslapiuose bandėme atrasti gyvenimo prasmę. Gi dabar mes pakėlėme akis nuo knygų ir pamatėme, koks nuostabiai gražus gali būti gyvenimas“. Besiklausant nemažai tų kompozicijų, ir jaučiamas kaip tik

(Nukelta į 4 psl.)

Žemėje svetimoj

Žodis, tartas poeto Kazio Bradūno prie dailininko Viktoro Petravičiaus karsto jo laidojimo išvakarėse šių metų rugsėjo 15 dieną.

Brangusis Viktorai,

Sunku man ištarti žodį, kai Tu taip neprakalbinamai tyli. Ar nebus čia mano balsas tik šiurkštus šventos tylos drumstimas. Ir ką mes čia galėtume Tau pasakyti, kai Tu jau viską žinai. Viskas jau padaryta, užbaigta. Ir grafika, ir tapybos, ir skulptūros. Todėl ši diena, nors žmogiškai ir labai skaudi, tebūna tik Tavo gyvenime užsimotų darbų pabaigtuvės. O pabaigtuvių vainikas — niekada nevystantis Tavo kūrybinis palikimas.

Bet vis tiek dar noriu ir visi dar norime šnekėtis su Tavimi kaip kadaise ir apie poeziją, ir apie dailę, apie muziką ir kitas kultūros sritis, kurias ne kartą didžiu savo talento išvalgumu taip taikliai suvokdavai. Širdį dar labiau maudžia, kad kalba bus jau tik vienos pusės monologas.

Ogi buvai kalbus, širdies žmogus, ypač poezijai. Ir kiek jos knygų yra pasipuošę Tavo grafika puslapiuose ir viršeliuose. Šia prasme esu ir aš Tau, Viktorai, dėkingas ir daug daug kuo skolingas. Noriu tad prie tavo darbų pabaigtuvinio vainiko prisiliesti ir tos mano poezijos kelis kuklius žiedelius, kaip kūrybinės bičiulystės ženklą ir padėką.

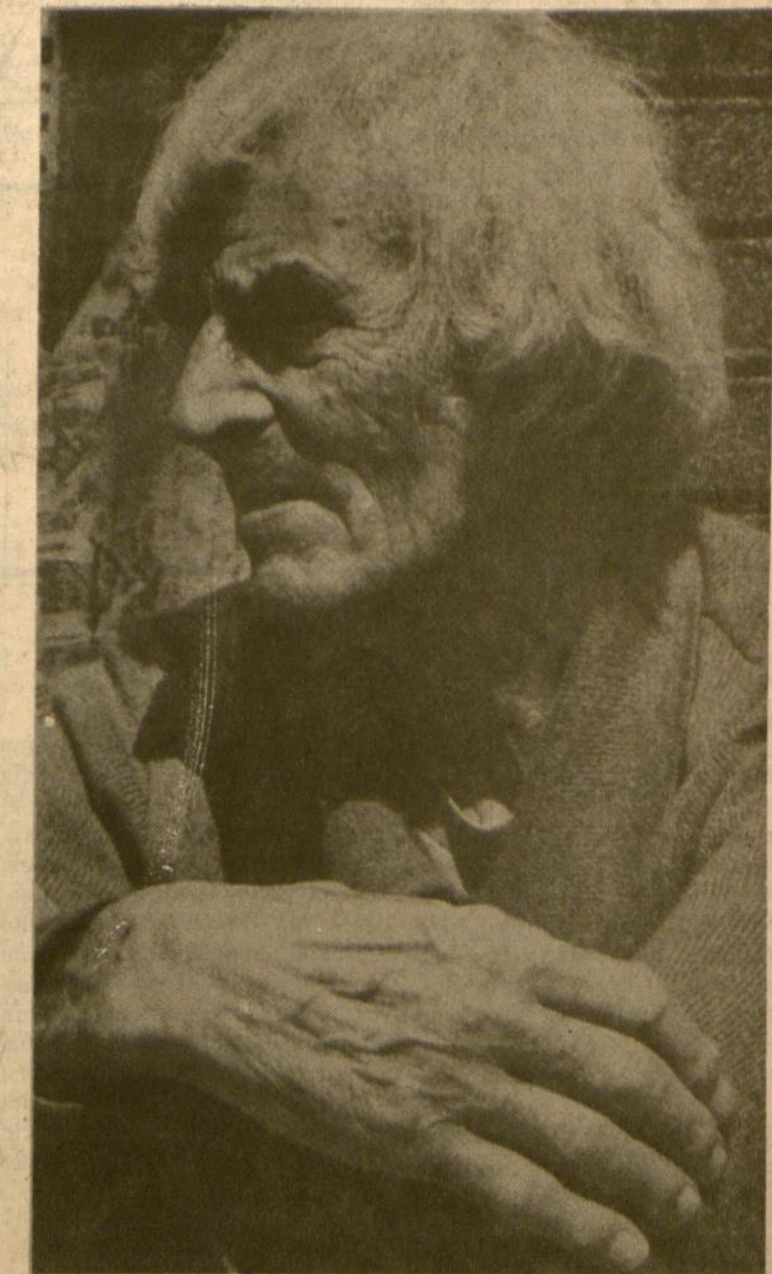
Tavo viršeliu papuoštos mano „Morenų ugnys“ — prasideda „Atvajos“ vardo eilėraščiu, kuris, suvokiant žmogaus gyvenimą, kaip gimimą, kūrybą ir mirtį, šiandien yra ir Tavo žemiškos kelionės parafrazė:

Pirmąją dalį, Laume, paverski audeklu — Teateina bevardis brolis Ir šventą Izidorį, Gyvą tik juoda duona, Drobėje tapo.

Antrąją dalį, Šaknys, paverskit mediena — Teateina šerdies drožėjas Ir Sopulingąją, Motinos bruožų, Medyje skobia.

Trečiąją dalį, Žeme, paverski moliu — Teateina senoji raudotoja Prie tavo karsto, Kvepiančio eglėm, Ir molio indan rauda.

Mielasis Viktorai, buvai individualistas kasdienio gyvenimo ir kūrybos prasme. Ir tai nėra koks priekaištas. Ypač šiuo momentu — amžinybės akivaizdoje. Bet buvai individualistu tiek, kiek privalu tokiu būti, kad netap-

Nuotrauka Algimanto Kežio

tumei vien kitų epigonu. O tasis individualumas nebuvo vien asmeniškumas, bet ir kūrybinis rūpestis mūsų visų ir visos lietuvių tautos kultūriniu likimu. Tai atsišvietė ir Tavo dailės darbuose ir bekompromisinė žmogiškos laikysenos prieš laisvos dvasios pavergimą. Šitokia būseną įkvėpė kadaise man eilėraštį, pavadintą „Petravičiaus ašara“.

Jau medžiai nerimsta vietoje — Kaip žirgus, vos bevaldai. Baudžiauninkai sėdi karietoje — Šventos Onos atlaidai.

Pilnas Alvytas čigonų, Pilnos pievos arklių... Viršum sibirinių vagonų Pilnos padangės kranklių.

Senoji varpinė juosta, Juodmargės pabaigė pašara — Ir per Viktoro skruostą Ritasi ašara.

Ką čia daugiau bekalbėtume, vis tiek Petravičiaus jau netu-

rime. Šalia jo prisimindami ir kitus didžiuosius mūsų žmonių vardus, Vinco Kudirkos žodžiais galėtume tarti bei raginti vietoj išversto stulpo tuoj pat statyti kitą. Betgi Viktoro Petravičiaus mūsų meno, mūsų kultūros istorijoje jokių kitų jam lygiu stulpų nepakeisime. Ir nereikia. Daugiau negu stulpu lieka jo kūryba, kuri šiandien, tėvynei laisvėjant, ir ten ir čia muziejuose, galerijose, monografijose, dailės istorijose ir studijose auga jokių audrų neišverčiamu ažuolu.

Tokią tavo mirtį ir tokį Tavo prisikėlimą, Viktorai, teužsklendžia šie du mano posmai, pavadinti „Genties komunija“.

Bado metai praėjo... (Raugas pernykštis gyvas) Riekiu šiaurės nuokalnių duoną Ant protėvių stalo.

Angelas renka jos trupinius (Dvylika pintinių) Ir neša tiems, kurie guli Žemėje svetimoj.

Karaliaičio Kazimiero mirties scena iš Dux Magnus premjeros Vilniuje.

LFB studijų savaitėje: dailininkas Kęstutis Balčikonis, Ingrida Bublienė ir Kęstutis Girnius.

Nuotrauka Vytauto Maželio

Susikaupimas prie Lietuvos klausimų

(Atkelta iš 1 psl.)

atgimimą. Ankstesniais okupacijos metais Bažnyčia buvo naikinama visokiais būdais, iš Vatikano ir Vakarų nebuvo jokios pagalbos; Lietuvos kunigai tapo verti pasigailėjimo, jų ryšys su žmonėmis pradėjo tapti negyvas. Tačiau šią liūdną padėtį išgelbėjo kunigų suėmimai, lageriai, kur jie susitiko nepalūžtančius disidentus, patys grįžo sustiprę dvasia ir pasiruošę kovai. Atsirado tada Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika, pogrindžio seminarija, su kuriomis prasidėjo tikras Bažnyčios atgimimas. Lietuva net tapo ekumeniniu centru, siūsdama savo kunigus į kitas Sovietų Sąjungos respublikas. Dvasinis atgimimas pasirodė ypač jaunimo tarpe. Liaudis ėmė atskirti geruosius kunigus nuo prisitaikėlių bei privileijuotųjų.

Į Sąjūdį Bažnyčia greit įsijungė,ėjo kartu su gyvenimu. Tačiau dabar Lietuvos Bažnyčiai reikia plačios perspektyvinės programos ateičiai. Jaučiama tendencija užsidaryti senose formose ir dirbti tik parapinių mastu. Todėl būtina Lietuvos kunigams išvykti trumpam laikui į Vakarus, susipažinti su naujomis idėjomis. Jaunesni atvykstantieji kunigai prisidėtų ir prie išeivijos jaunimo veiklos, nes išeivijoje pradeda pritrūkti dvasios vadovų. Antra vertus, išeivijos kunigai, išstumti į pensiją, turėtų važiuoti į Lietuvą ir ten dirbti toliau pastoracinį darbą. Kun. Repšio mintys yra įdomios, drąsios, iššaukiančios, sukeliančios daug klausimų, ieškančios sprendimų tiek Lietuvos, tiek ir išeivijos religiniam gyvenimui.

Ar reikalinga šiuo metu veiksmų konferencija?

Tokia maždaug tema buvo duota vienam pokalbiui, kuriame savo išmąstytas nuomones dėstė Vytautas Volertas, dr. Adolfas Šležas ir Pilypas Narutis. Volverto nuomone, bendras veiksmų darbas yra būtinas. Jis sakė: „Rimto politinio centro neturėjimas sudaro kuriozišką padėtį. Neįsivaizduoju, kaip kuris nors vienas pirmininkas, Bendruome-

nės ar VLIK'o, šioje padėtyje galėtų daryti sprendimus, nepasitaręs su grupe geriau informuotų žmonių. Vykdyti yra vienas reikalas, nuspręsti – kitas“. Reiktų taip pat keistis nuomėmis ir su Lietuvos Sąjūdžio bei Lygos žmonėmis, bet ir čia aiškinantis ne asmeniškai, o grupėmis. Prelegentas taip pat iškėlė faktą, kad Lietuvoje mūsų išeivijos mokslas, kultūra ir atlikti darbai pažįstami vienašališkai: „Akiračiai su Metmenimis reprezentuoja mūsų kultūrą, o Aidai retai kur sutinkami...“

Dr. Šležo pagrindinė mintis buvo reikalas veiksniams sutarti, planuojant ir vykdam įvairius darbus. Reiktų taip pat sudaryti sąlygas Lietuvos specialistams atvykti į Vakarus pastudijuoti užsieniuose ekonominio gyvenimo bei valdymosi sistemų.

Narutis pabrėžė, kad ir Lietuvoje tokia galima bendra veiksmų konferencija esąs didelės susidomėjimas. Ta kryptimi prieš keletą dienų Europos Lietuvių studijų savaitėje buvo padarytas atsargus žingsnis ir pasirašytas bendras komunikatas. Anksčiau mūsų veiksniai Lietuvos laisvinimo byloje rėmėsi Rytų-Vakarų konflikto. Dabar reikalingos naujos kryptys okupacijai palengvinti. Reikia iškelti, kad Lietuvoje vyksta „dainuojanti revoliucija“, bet kartu ir atremti Maskvos propaguojamą Vakarams taikomą taikos ofenzivą.

Partija ir komunistinė sistema

Keletą dienų LFB savaitėje lankėsi kun. Alfonsas Svarinskas. Daug kur išeivijoje jau jis kalbėjo ir savo sparnuotu žodžiu jaudino klausytojus. Ir čia panašiai jis kėlė dabartinės Lietuvos problemas, paliesdamas Bažnyčią, dvasinių vertybių stoką, ekologinius rūpesčius. Palietė ir Gotlando saloje pasirašytą susitarimą, kuris, jo nuomone, buvo ne vietoje, nes su komunistais dar ne laikas sėstis prie vieno stalo. Nebuvo atsklausta tremtinių Sibire, kurių giminių dar daug

lavonų negrįžo tėvynėn, nebuvo atsklausta Bažnyčios ir išeivijos. Reikėjo pagalvoti ir neleisti Paleckiiui spresti tautos ir Bažnyčios likimą. Jei KP eina kurti nepriklausomą Lietuvą, kyla baimė. Negalima suderinti šviesos ir tamsos, negalima taip lengvai išskirti Lietuvos komunistų iš komunistinės sistemos.

Atgimstanti Lietuva išeivio akimis

Į Lietuvą savo akimis žvelgė keturi simpoziumo dalyviai, moderuojant dr. Vytautui Vardžiui; poetas Bernardas Brazdžionis, dr. Adolfas Damušis, Juozas Kojelis ir Vacys Rociūnas. Jų išvalgos svyravo nuo asmeninių pergyvenimų bei pastabų iki klausimų, liečiančių apskritai Lietuvos dabartinę padėtį. Brazdžionis, triumfališkai Lietuvoje priimtas, tvirtino, kad Lietuva juk nėra atgimusi, nes ji niekad nebuvo numirusi. Žmonės ten tiki į poezijos žodį, ir jis buvo laimingas, susitikęs su savo poezijos skaitytojais, autografavęs net tremtinių iš Sibiro atsivežtas jo knygas. Pasakojė taip pat ir apie Lietuvos rašytojus, apie tuos, kurie anksčiau rašė apie Staliną, o dabar – apie Sibirą.

Rociūno pranešime įdomu buvo išgirsti jo Lietuvoje surinktus duomenis apie populiariausius ten asmenis (Brazauskas, Landsbergis, Gorbaciovas – tokia eile), populiariausius laikraščius (Gimnasis kraštas, Atgimimas, Komjaunimo tiesa), populiariausias organizacijas (Žalieji, Sąjūdis). Į tuos jo duomenis reaguavo kun. Svarinskas, tvirtindamas, kad jei Brazauskas esąs populiariausias, tai reiškia, kad Lietuvoje dar daug neprotingų žmonių esama.

Dr. Damušis savo pastebėjimuose apsisistojė prie Kauno Vytauto Didžiojo universiteto atsteigimo eigos ir problemų. Kaip žinia, jam teko dalyvauti pavasarį Kaune įvykusiame šios mokslo įstaigos atkuriamajame posėdyje, kur teko gerokai pakovoti dėl užtikrinimo profesoriams ir studentams sąžinės ir pasaulėžiūros laisvės.

Dalis Lietuvių fronto bičiulių studijų savaitės dalyvių prie vieno iš Dainavos kryžių.

Nuotrauka Vytauto Maželio

Aidesiai iš šių metų Poezijos pavasario Lietuvoje

Bernardas Brazdžionis

MIRUSIEJI KALBA GYVIESIEMS

Iš mūsų degančių žaizdų jūs gėrėt ugnį,
Ir ji neleido, kad apaktumėt nakčia;
Jūs mūsų kūnų tiltuėjot per bedugnę,
Ir nepaklydot nei anapus jos, nei čia.

Už mūsų, mirusių, gyvenimo šėšelio
Jūs drąsūsėjot, kaip už sienos, nešini
Vardais didvyrių; ir lengvai pakelėt
Jūs našta milžino – bevaliai ir silpni.

Iš mūsų skausmo žydinčio vainiko
Jūs, tartum perlus, raškėt sau spyglius garbės.
Jums – balto marmuro paminklai; mums teliko
Budelio ašara, nukritus prie duobės.

Už mūsų, mirusių, vardų, už mūsų žygių,
Augs didelė, laisva, nemirštanti tauta!
Ir kūdikėlis ties rankas į saulę savo vygė,
Ir jojo siela bus kaip nuometas balta.

Jonas Jakštas

KELIAUJA ŠIA ŽEME ŽMOGUS

Bernardui Brazdžioniui

Toks baltas baltas, lyg obels viršūnė,
dar žydro veido, lyg patsai dangus,
ir lyg vėlė, nerimstanti klajūnė,
keliauja per pasaulį šį žmogus.

Žavėjosi jis šokiais bajaderių
ir piramidžių, sfinksų rimtimi,
ir iš Eufrato vandenį jis gėrė,
visi garsai jam buvo girdimi.

Jis laikė rankose Ekleziastą
ir sėmėsi iš jo sau išminties.
Kiekvieną žiedą, kuo gražesnį, rasta
norėjo artimui savam ištiest.

Tačiau išgirdo: jūros, tamsios girios
atslinkusiame tirštame rūke
ne ošia, šlama – gieda „dies irae...“
po saule – vos bematoma, nykia...

Toks baltas baltas, lyg obels viršūnė,
dar žydro veido, lyg patsai dangus,
ir lyg liūdna vėlė, vėlė klajūnė,
keliauja per pasaulį šį žmogus.

Aplėbti troško savąją Tėvynę,
kad ji gyva išliktų ir laisva.
... Engėjai draskė rūbą jos tautinį.
Kalėjimas – visa jo Lietuva.

Juozas Kojelis pažymėjo, kad Lietuvoje jaučiama dechristianizacija, moralinis nuosmukis, reikiasi abortai, alkoholizmas. Nepaprastai trūksta teisingos informacijos apie išeiviją, jos kultūrinius ir politinius pasireiškimus. Būtų reikalinga Lietuvoje paskleisti leidinuką *Į pilnutinę demokratiją*, sueiti į kontaktą su Demokratų partija, kuri gal artčiausiai stovi Lietuvių Fronto idėjoms. Reikia remti Sąjūdį ir Lygą, reikia ir čia patiems išeiviams pradėti apsispręsti dėl grįžimo į tėvynę, nes juk daugelis iš mūsų buvome kadaise prisiekę į ją grįžti.

Susumuodamas pranešimus ir gyvas diskusijas, dr. Vardys pažymėjo, kad būtina remti Lietuvoje kiekvieną pozityvią grupę ar jos žmonių pasireiškimus. Tik gal reikėtų įtaigauti, kad partijų bei organizacijų neatsirastų per daug.

Ivykių Lietuvoje eigos vertinimas

Dr. Kęstutis Girnius šiuo metu yra Lietuvos klausimais gal labiausiai mūsų informuotas asmuo. Jo darbas Muenchene, kaip Laisvosios Europos radijo lietuvių skyriaus vedėjo, reika-

Svarstybos politinės veiklos JAV-ese klausimais LFB studijų savaitėje: kalba Rima Janulevičiūtė, prie stalo (iš kairės) Asta Banionytė-Connor, Eugene Ivancew, Linas Kojelis, Ingrida Bublienė.

Nuotrauka Vytauto Maželio

lauja tokio žinojimo. Jis beveik kasdien telefonu susisiečia su Lietuva. Tad jo pranešimas buvo tikrai objektyvus, įdomus ir faktiškas. Pradžioje jis plačiau kalbėjo apie Sąjūdį, apie jo radikaliųjų sparną, sudarytą iš jaunesniųjų ir Kauno sąjūdiečių, ir apie partinį Sąjūdžio sparną. Kalbėjo apie atsikūrusias partijas, apie Lygą, kuri anksčiau buvusi doroviniu kelrodžiu, bet

dabar ima pritrūkti naujų idėjų. Partija tebeturinti visą galią. Brazauskas iš pradžių norėjęs Sąjūdį užsmagti, bet paskui prisitaikęs. Kiek toli eis partijos liberalėjimas – dar neaišku. Didelių pasikeitimų nematyti. Žvelgdamas į Lietuvos ateitį, dr. Girnius pažymėjo, kad daugelis optimistų nežino, kaip būtų galima Maskvą priversti iš Lietuvos pasitraukti. Europa, ypač

vokiečiai, pabaltiečių klausimu nepasiruošę teigiamai. Jie sudėję savo kortas į Gorbaciovo krepšį, bijo atominio karo, yra reikalingi rinkimų nesuskaldytoje Sovietų Sąjungoje. O ir pačioje Lietuvoje ūkinė padėtis negerėja, ekologija prie katastrofos slenkščio, yra daug visokių sunkiai sprendžiamų problemų.

(Tęsinys ateinančią šeštadienį)

Antras kaimas kelia sparnus į Lietuvą

Kalba prievažda Algirdas Titus Antanaitis

Antras kaimas atidaro savo naują sezoną ateinančių šeštadienį, rugsėjo 30 dieną, premjeriniu spektakliu Jaunimo centre, Chicagoje. Tolimesni šio rudens spektakliai vyks Playhouse salėje, Marquette Parke, spalio 21 ir 22 dieną. Greitai po to Antras kaimas iškeliausias gastrolėms į Lietuvą. Kreipėmės į Antro kaimo prievaždą Algirdą Titą Antanaitį su keliais klausimais apie šį įdomų naują tarpsnį visoj nemenuoj Antro kaimo istorijoj.

— Iš kur kilo gastrolių Lietuvoje mintis, ir kas ten Antra kaimą kviečia?

— Dar prieš pora metų, ką tik pradėjus ruošti sidabrinio jubiliejaus programai ir sudarinėti Antro kaimo knygą, rašytojas Kazys Almenas, tada ką tik besilankęs Lietuvoje, pakluso mintij, jog prasmingiausia būtų tokią neeilinę sukaktį pažymėti gastrolėmis Lietuvoje. Tada per vieną repeticiją vaidintojų paklausiau, ar jie norėtų pasirodyti Lietuvoje, jeigu atsirastų tokia galimybė. Didžiausiam mano nustebimui reakcija buvo spontaniška ir labai entuziastinga, nors tuo metu tokios gastrolės tebuvo tik svajonė... Pernai pavasarį, čia gastroliuojant Vilniaus Jaunimo teatrui, tai užsiminėm ir vienam kitam jaunimiečiui... Kaip žinot, vasarą gimė Sąjūdis, prasidėjo atgimimas, o rudenį gavom jau oficialų Kultūros ministerijos kvietimą pasirodyti Kaune ir Vilniuje dar tų metų gale ar kitų pavasarį. Tebuvo tik viena (tuo metu mums pasirodžiusi neperžengiama) kliūtis: kelionė į ten ir atgal turėtumėm apsimokėti mes patys. Kaip tik dėl to, dar pora kartų skirtingų asmenų kontaktai, atsakėme neigiamai... Bet sėkla jau buvo pasėta. Ir kada šį pavasarį paskambino teatro studija „Ažuolas“ (buv. Prof. sąjungų rūmų teatras), nuodugniau dalykus apsvaistę, sutikom, nepaisant, kad kelionės apsimokėjimo sąlyga nepasikeitė... Tada ir pradėjom ruošti.

— Kaip buvo sudaryta gastroli-
nė programa?

— Programos sudarymą įtaigo ar lėmė keli labai svarbūs dalykai. Pirmiausia: pati Antro kaimo sudėtis nebuvo tvirta. Romas Stakauskas jau sausio mėnesį pusmetiui ar metams buvo išskridęs Australijon, Indrė Toliuškė ruošėsi birželio mėnesį iškelti ir pasitraukti iš Antro kaimo, o Edvardas Tuskenis planavo per vasarą studijuoti lituanistiką Vilniaus universitete. Detroito (kovo mėnesį) ir Bostono (gegužės mėnesį) gastrolėms buvome prisikabinę su grįžti Arvydą Vaitkų, kuris gastrolėms į Lietuvą neįsipareigojo, negalėdamas pasitraukti iš darbo. Tada į sudėtį įtraukėm veteranus antrakaimiečius Juozą Kapačinską ir Jurgį Riškų, užaliarmuodami Stakauską sugrįžt iš Australijos. O repeticijas pradėjom nors ir nepilna sudėtim.

Visai naujos programos specialiai Lietuvos gastrolėms nebuvo įmanoma ne tik parašyti, bet ir surepetuoti. Reikėjo atrinkti didelę dalį vėliausios (San Francisco, Los Angeles, Detroito, Bostono) gastrolės vaidintų ir šiųmetinės sudėties jau išmokytų škiečių, prie jų pridėdant ankstyvesnius. Bet jautėme, kad to neužtenka... Juk žinote, kad Antras kaimas didelę dalį savo programų visada skyrė gimtojo krašto tematikai. Manau, prisimenat ciklus „Veidu į Lietuvą“, „Gimtinę besizvalgant“, „Dialogai su (tarybiniais) lietuviais“ ir pavienius padėti Lietuvoje satyruojančius škiečius... Norėjom nors mažą dalį tų škiečių parodyti ir Lietuvoje. Todėl sudarėm dvi

Antras kaimas pozuoja plakatai, prieš išvykdamas gastrolėms į Lietuvą, kurio bekeliuojant, atrodo, atsidurti kažkur šaltoje ir negyvenamoje erdvėje. Savo likimu susirūpinę (iš apačios į viršų, laikrodžiui priešinga kryptimi): dailininkas Vincas Lukas (plakato sumanytojas), Jūratė Jakštytė-Landfield, Algirdas Titas Antanaitis, Edvardas Tuskenis, Eugenijus Butėnas, Juozas Kapačinskis, Jurgis Riškis, Vida

Gilvydienė, Alida Vitaitė ir Romas Stakauskas.

Pirmosios lapkričio mėnesio gastrolėms skirtos programos pasaulinė premjera (su vakariene ir kokieilais) ir vienintelis jos pastatymas Chicagoje bus Jaunimo centre rugsėjo 30 dieną. Gausus publikos atsilankymas į spektaklį antrakaimiečiams kiek sumažins kelionės išlaidas.

da populiarūs triptikai „Ideali žmona“ bei „Idealus vyras“, taip pat ir gerokai papildytas „Tėvų ir vaikų“ ciklas. Antrąją programą Chicagoje matysite spalio 21 ir 22 dieną Playhouse scenoje. Kaip dabar atrodo, šie Antro kaimo pastatymai bus vieninteliai ne tik šiais metais, bet ir ilgesniam laikui, nes po gastrolių Lietuvoje

kai kurie aktoriai nori ten arba Europoje ilgiau pasilikti...

— Kada Lietuon skrendate ir kokie yra tenyškėčių gastrolių planai?

— Kaip dabar atrodo, išskrendame lapkričio pradžioje (ne visi kartu, bet trimis grupėmis) ir jau pirmąjį to mėnesio savaitgalį

Šaukė Lietuva, sulaukė...

(Atkelta iš 2 psl.)

tas „pasikavojimas“ nuo pasaulio savo credo užpildytos knygos puslapiuose. Argi dabar ne pats laikas pakelti akis nuo knygos ir susižavėjus tuo, kas vyksta Lietuvoje, kartu žygiuoti su savo kūryba. Reikia nebijoti garsios, triukšmingos muzikos, kad, jai nutildžius visą aplink mus siauriantį muzikinį kičą, galėtum prabilti širdis visiems mums šventomis temomis. Kaip galima dainuoti apie svetur krauju suptas gatves, kol dar daug mūsų šalyje neapdairuotų mūsų brolių krauju paženklinytą grindinio akmenų guli „O, Lietuva!“ — koks muzikalus, visus balsius sukaupęs žodis. O kad žodžiai nedingėtų nakties tyloje be aidų, aš siūlau kokia nors kultūrinei organizacijai ar pavieniams mecenatams paskelbti konkursą sukūrimui operos ar kokie kito stambesnio kūrinio, kuriame atsispindėtų Lietuvos atgimimo tematika ar dvasia ir kuris turėtų būti pastatytas ir Lietuvoje, ir Amerikoje. Tai būtų svarbus kūrybinis paskatinimas visiems, bet ypač jauniems Lietuvos kompozitoriams.

Kitą dieną ankstyvą rytą — sudiev Lietuvą, sudiev Liudai, Juliai, Viktorai, sudiev visi mieli draugai, sudiev visi brangūs giminės, sudiev gilių emocijų publika. Iki pasimatymo!

Maskva, Belgradas, Muenchenas, Stuttgartas — mes po dviejų dienų kelionės jau darbo įkarštyje; darome Dux Magnus įrašą Ton Studio Bauer. Studijos technika neįsivaizduojamai aukštos kokybės, solistai gerai pasi-

ruošę, viskas eina sklandžiai, bet užsibaigia studijos ribotas laikas ir mūsų pinigai. Spėjame išrašyti visas vokales partijas ir tik dalį su orkestru. Gal ir būtume galėję viską labai skubomis išrašyti, bet man ši opera ir jos tematika per daug šventa, kad galėtum ją netobulą įsvietą išleisti. Su Dievo pagalba ir šv. Kazimiero globa mes šio sezono eigoje šį projektą įvykdysime.

Bedarant plokštelės įrašą, mes, maloniai direktoriaus Šmito globojami, gyvenome Huettenfel-

Kompozitorius Darius Lapinskas su Beatrice ir kompozitorium Julium Juzelūnais po Dux Magnus premjeros Vilniaus operos kavinėje.

Paskaita apie Lietuvos ateities perspektyvas Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje

Rugsėjo 29 dieną, penktadienį, 7:30 val. vak. Balzeko lietuvių kultūros muziejuje Bronius Nainys skaitys paskaitą; „1939 metų Hitlerio-Stalino sankalbio anuliacija — ar tai veiksny Lietuvos nepriklausomybei atkurti?“

Penkiasdešimt metų archyvuose pragulėjęs, pražudęs Baltijos valstybes ir visą Rytų Europą, Hitlerio-Stalino sankalbis staiga atsirado Vakarų Europos ir Amerikos viešosios nuomonės centre. Gorbaciovo atlydžio metu, susidarius palankesnėms sąlygoms į viešumą iškilti teisybei, Vakarų pasaulis lyg „praregėjo“ ir ėmė tikėti, kad šio sankalbio padariniai buvo Baltijos valstybių nepriklausomybės panaikinimas. Sankalbio dalį — slapto protokolų egzistavimą Sovietų Sąjungos vyriausybė iš pradžių paneigė, vėliau turėjo pripažinti šių protokolų buvimą. Tuo pačiu metu ji yra nusistatčiusi pastarųjų neršti su Baltijos valstybių užgrobu, teigdama, kad visos tos trys tautos savo noru prisijungė prie Sovietų Sąjungos.

Čia mums susidaro gana painus uždavinys: įrodyti pasauliui, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos užgrobumas buvo savavališkas, dviejų didžiųjų valstybių neteisėtas aktas arba, sovietinei vyriausybei pasiremiant 1940 metų seimų nutarimais, įrodyti, kad šie nutarimai nebuvo tautos valios išreiškimai, todėl ir neturintys jokios teisinės galios.

Vadovaudamasis šiomis prielaidomis, Bronius Nainys bandys atsakyti klausimui, ar 1939 metų Hitlerio ir Stalino sankalbis sudaro pagrindą Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių nepriklausomybei atkurti. Bronius Nainys yra nuodugnai susipažinęs su šiuo klausimu. Jo redaguojamas *Pasaulio lietuvių* šią vasarą specialioje laidoje paskelbė iš vokiečių kalbos išverstus dokumentus apie Hitlerio-Stalino sankalbį. Ši laida 30,000 tiražu buvo išspausdinta ir Lietuvoje ir ten sėkmingai platinama.

Bronius Nainys, statybos in-

Bronius Nainys
Nuotrauka Vaełovo Noreikos

žinierius, gyvena Jungtinėse Amerikos Valstybėse nuo 1950 metų ir aktyviai dirba Lietuvių Bendruomenėje. Joje yra perėjęs visas valdybų pakopas: buvo apylinkių valdybų pirmininkas, Vidurio Vakarų apygardos pirmininkas, JAV Lietuvių Bendruomenės ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės pirmininkas, daugelio JAV LB tarybų narys. Parašė daug straipsnių, skirtų Bendruomenės veiklai nušviesti ir nagrinėti, o taip pat lietuvių išeivijos kultūrinėmis ir politinėmis temomis. Šiuo metu gyvena Lemont, Illinois, ir padeda kurti ten lietuvišką centrą.

Po šios vakaronės bus vaišės. Visi, kuriems rūpi Lietuvos ateitis, kviečiami Bronio Nainio paskaitos pasiklausyti ir po jos įsijungti į diskusijas šiais mums be galo svarbiais klausimais.

• **Barcelonoje**, Ispanijoje, leidžiamas laikraštis *La Vanguardia* savo 1989 m. rugpjūčio mėn. 24 d. laidoje pirmame puslapyje išdėjo didžiulę nuotrauką iš Molotovo-Ribbentropo pakto sukakties minėjimo rugpjūčio 23 dieną Vilniuje, kitame puslapyje — Rygoje, o žurnalistas Rafael Poch plačiai aprašė pabaltiečių sujungtų rankų grandinę straipsnyje „Una cadena a favor de la independencia“.

salą pačioje Europos širdyje. O kiek čia širdies įdedama, auklėjant iš viso pasaulio atvykstantį lietuvišką jaunimą, puoselėjant jame nemarus tautiškumo jausmą. Čia taip pat atgimstančios Lietuvos duryš į Vakarus: čia veikia Sąjūdžio informacijos centras, čia mielai priimamos įvairios kultūrinės grupės bei pavieniai asmenys, iš tėvynės atnešę pasauliui žinią — Lietuva gyva!

Ir vėl sėdime lėktuve — tik gaila skrendame bloga kryptimi: tolstame nuo savo brangios gimtinės. Už keleto valandų jau būsime Chicagoje. O kaip skirtinga ir nesibaigiančiai ilga bei

pilna pavojų buvo mūsų kelionė iš Lietuvos prieš keturiasdešimt penkerius metus. Mes su paprastu Nemuno garlaiviu perplaukėm per didžiules Baltijos jūros audras, per minų laukus, pro lėktuvų sėjama bombų lietu ir išlikome gyvi. Viena, kažkokia jėga, piktai grūdoma bandė įvairiais būdais sutrukdyti mūsų išvykimą; antra vertus, kažkokia dar stipresnė jėga praskynė mums kelią per mirties kliūtis, kad atsidurtume Vakarų pasaulyje. Tikriausiai ne dėl to, kad turėtume čia geresnį, patogesnį gyvenimą. Mes buvome gyvi tos tautos nariai, ir liudininkai tos tautos, kurią pasaulis norėjo sau patogiai užmiršti. Mes bandėme kiekvienas pagal savo sugebėjimus kartoti jos vardą, lyg kalbėdami rožinį, tikėdamiesi, kad nors vienas jos vardo suksambėjimas suvirpint pasaulio sąžinę. O gal tai buvo lyg nesibaigianti malda į Dievą, kurią Dievas išklausė, ir prikėlė mūsų tautą — atnaujintą, nuplautą jos kancios ašaromis ir krauju.

Ir kaip buvo jaudinančiai gaivu dalytis tomis ašaromis Dux Magnus spektaklių metu, prabilti ir vienas kitą bendra visiems suprantan kalba. Štai mūsų tautos istorija — jūs ją išgyvenote, mes apie tai rašėme, kūrėme. Jūs saugojote tvirtai apkabinę mūsų tautos liaudies turtus, mes iš jų sėmėmės drąsos ir įkvėpimo. Gal mano kūrybos disonansai buvo jums atsimenai dėl per metų metus išgyvento tautos sopulio, gal mano triukšmingi ritmai užgavo dabartinio jūsų tvirto ryžto stygas, bet aš niekad nepasijaučiau taip namo parėjęs su savo kūryba, kaip jūsų glėbyje, brangieji Lietuvos klausytojai.